

**Програма
факультативного курсу з
інформатики «Основи
програмування. Другий рік
навчання»**

для учнів 8-10 класів

загальноосвітніх навчальних закладів

**Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах
області Науково-методичною Радою Хмельницького ОІШПО
(протокол № 2 від 22 червня 2010 року) та
Науково-методичною Радою з питань освіти Міністерства освіти і науки
(протокол № 1 від 13 січня 2011 року)**

1. Відомості про укладачів:

*Вапнічний Сергій Дмитрович – вчитель інформатики
Старокостянтинівської гімназії, вчитель вищої категорії, старший
вчитель,*

31100, м. Старокостянтинів, вул. Попова, 4/1 кв. 100 ;

vapnichny@rambler.ru; 0972385895

*Зубик Віталій Віталійович – вчитель інформатики Летавського НВК
Чемеровецького району, вчитель вищої категорії, вчитель-методист,*

31651, Хмельницька обл., Чемеровецький р-н, с.Летава, вул. Шевченка, 3а;

zubykvitaly@gmail.com; 0976686725

*Ребрина Віталій Арсенович –ст.викладач кафедри менеджменту та
освітніх технологій Хмельницького ОІППО, вчитель вищої категорії,
вчитель-методист, відмінник освіти України, нагороджений нагрудним
знаком «Василь Сухомлинський»,*

29000, м.Хмельницький, Майдан Незалежності, 1, Будинок освіти;

rebr@i.ua; 0673021333

2.Назва програми: Програма факультативного курсу з інформатики «Основи програмування. Другий рік навчання».

Класи, для яких призначено програму: 8-10

3.Пояснювальна записка:

Факультатив «Основи програмування» розрахований на учнів 8-10 класів шкіл Хмельницької області.

Метою даного факультативу є:

- 1) формування теоретичної бази знань учнів з основ програмування та практичних навичок розв'язування задач, які вже протягом 25 років пропонуються на олімпіадах з інформатики різного рівня починаючи від шкільних олімпіад закінчуючи міжнародними;
- 2) активізувати роботу у Хмельницькій області з метою підготовки учнів до участі у шкільних, районних та міських олімпіадах з інформатики;
- 3) надати рівні можливості учням сільських і міських шкіл у підготовці до надзвичайно захоплюючої діяльності – програмування, використовуючи можливості мережі Інтернет.

Особливістю даного факультативу є наявність підтримки автоматизованої перевірки розв'язків задач учнями. Курс розрахований на використання мов програмування Паскаль і С++ та середовищ програмування:

- Free Pascal 2.0;
- Turbo Delphi Explorer;
- GCC 4.1;
- Visual C++ 2008 Express.

Курс розрахований на 68 год.

Для забезпечення роботи факультативу необхідне одне з таких програмних засобів (середовищ програмування):

- Free Pascal 2.0;
- Turbo Delphi Explorer;
- GCC 4.1;
- Visual C++ 2008 Express.

Тематичний план факультативного курсу з інформатики

«Основи програмування. Другий рік навчання». 68 год.

Геометрія

Логічні функції порівняння дійсних чисел

1. Відрізок.

- 1.1 Довжина відрізка.
- 1.2 належність точки відрітку.
- 1.3 Усі випадки взаємного розташування дох відрізків.
- 1.4 Поділ відрізка у заданому відношенні

2. Пряма.

2.1 Рівняння прямої, яка проходить через дві точки

2.1.1 Виду $ax+by+c=0$

2.1.2 Канонічного виду $(x-x_1)/(x_2-x_1)=(y-y_1)/(y_2-y_1)$

2.1.3. Параметричного виду $x:=x_1+t(x_2-x_1);$

$y:=y_1+t(y_2-y_1);$

2,2. Рівняння прямої, яка перпендикулярна до заданої $ax+by+c=0$ та проходить через дану точку (x_0,y_0) .

2.3 Знаходження точки перетину:

2.3.1 двох прямих.

2.3.2 прямої та відрізка

2.4 Відстань від заданої точки до прямої.

2.5 відстань між двома паралельними прямими.

3. Трикутник.

3.1 Площа трикутника: формула Герона, орієнтовна площа трикутника .

3.2 Належність точки трикутнику

3.3 Алгоритм знаходження рівняння бісектрис

3.4 Алгоритм знаходження рівняння медіан

4. Багатокутник.

4.1 Орієнтовна площа багатокутника.

4.2 Алгоритм знаходження рівняння прямої, яка ділить заданий опуклий багатокутник на дві рівновеликі частини.

4.3 Алгоритми знаходження опуклої оболонки

4.4 Перевірка чи є задана точка внутрішньою для заданого опуклого багатокутника

4.5 Знаходження сторін опуклого багатокутника, які видимі із даної точки.

5. Коло.

5.1 рівняння кола

5.2 знаходження дотичної до кола, яка проходить через задану точку

5.3 Алгоритм заходження точки перетину двох кіл

Довга арифметика

1. Подання довгих чисел.

2. Порівняння довгих чисел

3. Арифметичні операції із довгими числами:

3.1 Додавання

3.2 Віднімання

3.3 Множення.

3.4 Ділення

3.5 Знаходження залишку від ділення довгого на коротке.

4. Алгоритм добування квадратного кореня із довгого числа.

Комбінаторні алгоритми

1. Поняття "комбінаторних" алгоритмів.
  - 1.1 А
  - 1.2 Р
  - 1.3 С
2. Отримання комбінаторних об'єктів.
3. Задачі:
  - Згенерувати всі послідовності довжини n із чисел від 1 до k .
  - Згенерувати всі підмножини n -елементної множини.
  - Згенерувати всі перестановки чисел від 1 до N .
  - Згенерувати всі k -елементні підмножини n -елементної множини.
  - Згенерувати всі подання числа N у вигляді суми натуральних чисел.
  - Код Грея.
  - Генерація перестановок методом транспозиції сусідніх елементів.
  - Числа Каталана. Розташування дужок.

Обробка тексту

1. Функції обробки тексту.
2. Посимвольна обробка тексту.
3. Пошук заданого підрядка в тексті. Алгоритм Бойєра-Мура.
4. Використання хеш-функції для пошуку довільного підрядка у рядку.
5. Рекурсивний синтаксичний аналіз виразів із дужками.

Динамічне програмування

1. Принцип оптимальності.
2. Концепція динамічного програмування.
3. Побудова динамічних таблиць проміжних результатів.
4. Приклади задач на:
  - 4.1. лінійну динаміку
  - 4.2. двомірну динаміку

Жадібні алгоритми

1. Евристичні алгоритми.
2. Принцип «жадібності».
3. Приклади задач

Структура даних

1. Структура даних:
  - 1.1 запис.
  - 1.2. Лінійний список.
2. Спеціальні структури даних: стек, черга, дек.
3. Дерева. Впорядковане дерево.
4. Обхід дерева.
5. Двійкові дерева, дерево пошуку.
6. Обхід двійкового дерева.
7. Пошук елемента у дереві пошуку.
8. Додавання / видалення елемента.
9. Характеристики купи.

Перебір варіантів

1. Перебір варіантів та його значення в програмуванні.

2. Методи оптимізації перебору.
3. Задача про розміщення ферзів та вичерпний пошук.
4. Метод гілок і меж
  - 4.1. Задача комівояжера.
  - 4.2. Суть методу гілок і меж
  - 4.3. Приклад
4. Задача про обхід конем шахової дошки.

Алгоритми на графах

1. Графи та способи їх представлення.
  - 1.1. Основні поняття
  - 1.2. Способи представлення графа.
2. Способи обходу графа
  - 2.1. Обхід в глибину.
  - 2.2. Нерекурсивний варіант обходу в глибину.
  - 2.3. Обхід в ширину.
  - 2.4. Комбінований алгоритм обходу
3. Алгоритми на основі обходів графа
  - 3.1. Побудова кістякового лісу
  - 3.2. Обчислення відстаней між вершинами
  - 3.3. Топологічне сортування ациклічного графа
4. Побудова кістякового дерева мінімальної ваги
  - 4.1. Алгоритм Пріма
  - 4.2. Алгоритм Краскала
5. Алгоритм Дейкстри для графів.
6. Пошук компонентів зв'язності.
7. Пошук максимального потоку.
8. Пошук мостів та циклів.

Примітка. Практичні роботи доцільно проводити в онлайн режимі на сайті підтримки факультативу www.dn.hoippo.km.ua

Рекомендована література

1. Караванова Т.П. Информатика. Основи алгоритмізації та програмування. –К.: «Генеза», 2009. –286 с.
2. Караванова Т.П. Информатика. Методи побудови алгоритмів та їх аналіз. Обчислювальні алгоритми. –К.: «Генеза», 2009.-336 с.
3. Караванова Т.П. Информатика. Методи побудови алгоритмів та їх аналіз. Необчислювальні алгоритми. –К.: «Генеза», 2009.-336 с.
4. Окулов С.М. Основы программирования. –М.: ЮНиМЕДиА-СТАЙЛ,2002.-424с.: илл.
5. Окулов С.М. Программирование в алгоритмах. –М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2002. –341с.: илл.
6. Ахо А., Хопкрофт Дж., Ульман Дж. Построение и анализ вычислительных алгоритмов. — М.: Мир, 1979.
7. Ахо А., Хопкрофт Дж., Ульман Дж. Структуры данных и алгоритмы. — С.-П.: Вильямс, 2000.

8. Грузман М.З. Эвристика в информатике. - Винница: Арбат, 1998.
9. Гуржій А.М., Бондаренко В.В., Співаковський О.В., Ягіяєв Ш.І. Всеукраїнські та міжнародні олімпіади з інформатики в задачах та рішеннях: Посібник. – видання друге, доповнене і перероблене. – Херсон: Айлант.- 2007.
10. Кирюхин В.М., Лапунов А.В., Окулов С.М. Задачи по информатике. Международные олимпиады 1989-1996 гг. - М.: АБФ, 1996
11. Кнут Д. Искусство программирования для ЭВМ - М.: Мир, 1976 - 3 тома (Основные алгоритмы, получисленные алгоритмы, сортировка и поиск)
12. Кормен Т., Лейзерсон Ч., Ривест Р. Алгоритмы: построение и анализ. — М.: МЦНМО, 1999
13. Кристофидес Н. Теория графов. Алгоритмический подход. М.: Мир, 1978.
14. Липский В. Комбинаторика для программистов. — М.: Мир, 1988.
15. Препарата Ф., Шеймос М. Вычислительная геометрия. Введение. — М.: Мир, 1989.
16. Рейнгольд Э., Нивергельт Ю., Део Н., Комбинаторные алгоритмы, М., Мир, 1980
17. Ставровский А.Б. Турбо Паскаль 7.0. Учебник. - К.:Издательская группа ВНУ, 2000.
18. Шень А. Программирование: теоремы и задачи. — М.: МЦНМО, 1995.

Рекомендовані Інтернет-джерела

19. www.olympiada.km.ua [електронний ресурс] Сайт Хмельницьких олімпіад з інформатики
20. <http://olympiada.km.ua/info/teoriya.html> [електронний ресурс]
21. <http://www.uoi.kiev.ua> Сайт українських олімпіад з інформатики, де можна знайти Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових дисциплін, турніри, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси Фахової майстерності.
22. <http://www.olymp.vinnica.ua/> Центр підтримки та проведення олімпіад школярів з використанням можливостей Internet.
23. <http://algotlist.manual.ru/> Широкий огляд алгоритмів і методів розв'язання задач.
24. <http://olympiads.win.tue.nl/ioi/> Сайт міжнародних олімпіад з інформатики.